

УДК 351.823.1(477)

Ящук К.В., ад'юнкт кафедри
адміністративного права і процесу НАВС

Суб'єктивні ознаки адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу

В даній науковій статті розкривається коло питань, що стосується поняття «суб'єкта адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу», а також обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони.

Ключові слова: суб'єкт, адміністративне правопорушення, тваринний світ, вина, мотив, мета.

В данной научной статье раскрывается круг вопросов, касающихся понятия «субъекта административных правонарушений в области животного мира», а также обязательные и факультативные признаки субъективной стороны.

Ключевые слова: субъект, административное правонарушение, животный мир, вина, мотив, цель.

In this scientific article reveals a range of issues relating to the concept of «subject of administrative violations in the field of wildlife» and the required and optional attributes subjectively.

Keywords: subject, misdemeanor, wildlife, wine, motive, purpose.

Постановка проблеми. Аналіз положень чинного адміністративного законодавства, в першу чергу положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, свідчить про відсутність правової норми, в якій містилося б чітке визначення поняття «суб'єкт адміністративного правопорушення» (як це, наприклад, зроблено у ст. 18 Кримінального кодексу України відносно суб'єкта злочину), або принаймні вживався цей термін. Водночас, у сучасній адміністративно-правовій науці також немає визначення «суб'єкт адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу».

Метою статті є здійснення аналізу існуючих теоретичних підходів до визначення поняття «суб'єкт адміністративних правопорушень» та на цій основі запропонувати авторську дефініцію даного поняття, а також розкрити обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу.

Стан дослідження. Питання дослідження тваринного світу в різні часи були об'єктами досліджень таких вчених: С. І. Алімова, В.І. Борейко, Л.А. Гайко, В.Л. Долинського, О.С. Качного, Ю.П. Мазур, О. Н. Тарана та інших.

Виклад основного матеріалу. Деталізація окремих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, що визначають адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу дає можливість говорити про те, що суб'єктами адміністративної відповідальності є фізичні особи, тобто громадяни України, іноземців, особи без громадянства та посадові особи.

Саме тому для формулювання дефініції цієї адміністративно-правової категорії проаналізуємо ознаки, що характеризують її.

В залежності від ознак, якими наділені суб'єкти адміністративного проступку в теорії адміністративного права виділяють загальні, спеціальні й особливі суб'єкти адміністративного правопорушення.

Загальний суб'єкт адміністративного проступку характеризується наявністю загальних ознак. У першу чергу до них належать вік і осудність. Так, відповідно до ст. 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення

шістнадцятирічного віку. Встановлюючи вікові критерії суб'єкта правопорушення, законодавець стверджує, що саме в цьому віці люди, як правило, досягають такої психологічної та соціальної зрілості, що здатні усвідомлювати характер відповідних діянь й утримуватися від їх вчинення. Водночас, що стосується визначення поняття «осудність», то в даному випадку Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить визначення даної дефініції. Воно впливає з визначення неосудності. Як зазначено у ст. 20 КУпАП, під неосудністю розуміється стан, в якому особа не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоща чи іншого хворобливого стану. Отже, можна дійти висновку про те, що осудність — це здатність особи усвідомлювати свої дії і керувати ними, нести за них відповідальність; вік суб'єкта проступку [1, с. 113].

Осудність відображає типові риси цього розвитку, щось загальне в осіб різних вікових груп. Вважають, що людина з нормальною психікою під час вчинення протиправного діяння завжди є осудною. Психічно ж хворий «вступає у важкі, шкідливі зіткнення як із природою, так і з людьми», а вчинений ним протиправний акт є проявом психічної хвороби. Тому така особа, незалежно від характеру вчиненого нею правопорушення та наслідків, що настали, не може бути визнана винною [2, с. 40].

Таким чином, загальний суб'єкт — це фізична, осудна особа, яка на момент вчинення адміністративного правопорушення досягла віку адміністративної відповідальності (16 років). Отже, суб'єктом проступку за невиконання законних розпоряджень чи приписів, інших законних вимог посадових осіб органів охорони тваринного світу пов'язаних з законним використанням, охороною та відтворенням об'єктів тваринного світу може бути фізична, осудна особа, яка досягла 16-річного віку та вчинила його.

Аналіз статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, що передбачають настання адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі тваринного світу дає підстави вважати, суб'єктом таких правопорушень може бути в першу чергу суб'єкт, який наділений загальними ознаками, тобто загальний суб'єкт.

Разом з тим, можна говорити про те, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення не міститься положень відповідальності юридичних осіб, в тому числі і в галузі тваринного світу, однак, в галузевому нормативно-правовому акті Законі України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» визначено, що «... юридичні особи у разі порушення законодавства про рибне господарство несуть ... адміністративну відповідальність».

Таким чином, запровадження адміністративної відповідальності юридичних осіб за правопорушення в галузі тваринного світу, на нашу думку, є обґрунтованою та виправданою. Вважаємо, що адміністративна відповідальність юридичних осіб має за мету протистояти адміністративним правопорушенням, захищати законні права та інтереси громадян, суспільства держави. Саме тому, ми вважаємо, що говорячи про суб'єктів адміністративної відповідальності можна говорити і про юридичних осіб як таких.

Вважаємо, що до адміністративної відповідальності доцільним було б притягувати юридичних осіб за такі види правопорушень в галузі тваринного світу: 1) порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення); 2) виготовлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення); 3) порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин (ст. 87

Кодексу України про адміністративні правопорушення); 4) порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення); 5) порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Другим видом суб'єктів адміністративних правопорушень є спеціальний суб'єкт. Спеціальними суб'єктами визнаються такі, які вказують на особливості правового становища і дозволяють диференціювати відповідальність різних категорій осіб, забезпечуючи тим самим справедливу правову оцінку скоєного діяння. Вони містяться в Особливій частині Кодексу України про адміністративні правопорушення і впливають на кваліфікацію правопорушення.

Спеціальні суб'єкти наділені рядом ознак, які можна поділити на три групи, що відбивають:

1) особливості трудової діяльності і службового становища (посадова особа, капітан судна, робітник підприємства торгівлі, водій, підприємець);

2) минулу протиправну поведінку (особа, що перебуває під адміністративним наглядом; особа, що раніше притягувалася до адміністративної відповідальності);

3) інші особливості суб'єкта (військовозобов'язаний, призовник, представник власника).

Узагальнюючи можна сказати, що спеціальний суб'єкт — це фізична особа, яка поряд із загальними ознаками володіє також додатковими, специфічними ознаками, що характеризують адміністративно-правовий статус особи й передбачені відповідним складом адміністративного проступку.

Так, наприклад, у ч. 2 ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що повторне порушення правил полювання (полювання без належного на те дозволу, в заборонених місцях, у заборонений час, забороненими знаряддями або способами, на заборонених для добування тварин) чи таке, яке мало наслідком добування, знищення або поранення тварин, тягне за собою накладення штрафу на громадян від шістдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією рушниць та інших знарядь і засобів вчинення правопорушення, які є приватною власністю порушника, та незаконно добутих об'єктів тваринного світу чи без такої або позбавлення права полювання на строк до трьох років з конфіскацією рушниць та інших знарядь і засобів вчинення правопорушення, які є приватною власністю порушника, та незаконно добутих об'єктів тваринного світу чи без такої і на посадових осіб - від дев'яноста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення, які є приватною власністю порушника, та незаконно добутих об'єктів тваринного світу чи без такої. Положення даної статті передбачають відразу два види суб'єктів: загальний та спеціальний, до того ж в даному випадку наявна така кваліфікуюча ознака як повторність. В даному випадку застосовано один із прийомів юридичної техніки, що забезпечує чіткий за змістом й економний за формою виклад правових норм.

Таким чином, вважаємо, що суб'єкт адміністративного правопорушення в галузі тваринного світу може бути як загальним, так і наділений спеціальними ознаками, тобто спеціальним суб'єктом.

Третім видом суб'єктів адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу

є суб'єкти, які наділені так званими особливими ознаками.

Поряд із загальними та спеціальними суб'єктами, у загальній частині Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших правових актах викладено значну кількість обставин, що характеризують суб'єкта проступку, але до складу не входять. Такі ознаки мають назву «особливі», а суб'єкти із цими ознаками – особливі суб'єкти. До них належать: становище особи на військовій службі (ст. 15); вагітність та сильне душевне хвилювання (ст. 34) тощо. Такі ознаки впливають на вид та розмір стягнення.

До особливих суб'єктів чинним законодавством віднесено: а) неповнолітні; б) інваліди; в) жінки, що мають дітей у віці до 12 років і вагітні; г) військовослужбовці, призвані на збори військовозобов'язані; д) рядовий і начальницький склад органів внутрішніх справ; е) студенти й учні; є) особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, що передбачають застосування дисциплінарних санкцій за адміністративні проступки; ж) депутати; з) іноземні громадяни; й) особи, які повторно протягом року здійснили однорідне правопорушення, за яке вони вже піддавалися адміністративному стягненню; і) осуджені за злочин [3, с. 245–246].

Отже, виходячи з аналізу чинного законодавства, суб'єкти проступків у галузі тваринного світу можуть бути поділені на: 1) загальні (громадянин України, іноземець, особа без громадянства); 2) спеціальні (посадові особи – керівники підприємств, установ, організацій, інші посадові особи); 3) особливі.

Аналіз складів адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу дає підстави говорити про те, що у формі прямого умислу можуть вчинятися такі правопорушення як: жорстоке поводження з тваринами (ст. 89); невиконання законних вимог посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби та державної служби ветеринарної медицини (ст.188-22). Водночас такі правопорушення як: порушення права державної власності на тваринний світ (ст.50); порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст.85); виготовлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85-1); експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням (ст. 86-1); порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин (ст. 87); незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88); порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88-1); порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88-2); порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України (ст. 89); порушення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог (ст. 107) можуть вчинятися у формі прямого чи непрямого умислу.

В той же час згідно зі ст. 11 Кодексу України про адміністративні правопорушення проступок визнається вчиненим із необережності, якщо особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення (протиправна самовпевненість), або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити (протиправна недбалість).

На відміну від усіх вищезазначених видів вини, при вчиненні адміністративного проступку з необережності правопорушник не передбачає шкідливих наслідків свого

діяння, що свідчить про зневаження правопорушником вимогами законодавства, своїми посадовими або громадськими обов'язками, інтересами суспільства загалом або окремих його верств тощо.

До адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу, які можуть вчинятися з необережності належать: 1) експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням (ст.86-1); 2) порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин (ст.87); 3) порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88-1); 4) порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88-2); 5) порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України (ст. 90); 6) порушення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог (ст. 107).

Факультативними ознаками, які характеризують суб'єктивну сторону адміністративного правопорушення є мотив і мета.

Під мотивом розуміється усвідомлене особою внутрішнє спонукання, яким вона керувалася під час вчинення проступку. Мета — це наслідок, результат, якого прагне досягти особа, вчиняючи адміністративний проступок. Мета — це уявний образ результату, до якого прагне винний, його уявлення про ті бажані наслідки, які повинні настати в результаті вчинення проступку.

Такі елементи суб'єктивної сторони, як мета і мотив, у жодному разі не впливають на адміністративно-правову кваліфікацію передбачених статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу. Проте, єдиною ознакою суб'єктивної сторони, яка підлягає встановленню у процесі юридичної оцінки того чи іншого порушення щодо охорони, використання та відтворення об'єктів тваринного світу, є вина порушника.

Висновки. Отже, суб'єктом адміністративного правопорушення в галузі тваринного світу є адміністративно-деліктоздатна особа, яка вчинила правопорушення, що пов'язане з використанням, охороною, відтворенням об'єктів тваринного світу та за яке повинна понести адміністративну відповідальність згідно з нормами чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пивовар І. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення законодавства про культурну спадщину : дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Ірина Вікторівна Пивовар — Київ, 2010 — 281 с.

2. Грибанова М. В. Правосуб'єктні підстави адміністративної відповідальності фізичних осіб / М. В. Грибанова // Право України. — 2001. — № 12. — С. 39 — 41.

3. Про затвердження критерію, за яким оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) щодо об'єктів культурної спадщини : постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2009 року № 21 // [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.